

Ivan Buljević

Doktorski studij povijesti

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Janet Nelson (1942–2024)

Janet Nelson (1942–2024)

Janet Nelson (1942–2024)

(foto: John Deehan, Royal Historical Society;

<https://intouch.kcl.ac.uk/obituaries/dame-janet-nelson/>)

Cijelu jednu generaciju povjesničara koji su se bavili srednjim vijekom (onu rođenih tridesetih i četrdesetih godina 20. stoljeća) obilježila je nekolicina iznimnih profesorica. One nisu bile samo vrhunske znanstvenice, već i most između jednog prošlog vremena, u kojem žene nisu lako dolazile ni do mogućnosti upisa na sveučilište, i današnjice. U toj ulozi bile su nadahnuće ne samo mladim djevojkama i ženama, već i cijelom znanstvenom miljeu – postavljale su nove temelje medievističkih istraživanja, razvijale istraživačke paradigme, donosile značajna otkrića i mnogo više od toga. Među njima su Elizabeth A. R. Brown, Susan Reynolds, Rosamond McKitterick, ali i nedavno preminula Janet Nelson.

Prošle jeseni, točnije 14. listopada 2024. godine, napustila nas je jedna od najbriljantnijih i najutjecajnijih medievistica općenito – Janet (Jinty) Nelson, čiji je rad ostavio dubok trag na brojnim područjima srednjovjekovne

historiografije. Rođena je 28. ožujka 1942. godine u Blackpoolu, u Ujedinjenom Kraljevstvu, kao Janet Muir. Svoje sveučilišno obrazovanje započela je na Sveučilištu Cambridge, točnije na Newnham Collegeu – prestižnoj instituciji koja je i danas namijenjena isključivo ženama, čime Cambridge ostaje jedino sveučilište u Ujedinjenom Kraljevstvu s takvom strukturom (uz Newnham, preostao je još samo Murray Edwards College, također pri Cambridgeu). Newnham College odavno je bio rasadnik budućih uglednih znanstvenica, javnih intelektualki i žena angažiranih u društvenom i političkom životu – ambijent koji je zasigurno imao snažan utjecaj na mladu Janet Muir oblikujući njezine ambicije i intelektualne orijentacije.

Jednako važnu ulogu u njezinu znanstvenom formiranju imao je njezin mentor na doktorskom studiju, povjesničar austrijskog podrijetla Walter Ullmann, jedan od vodećih autoriteta za polje srednjovjekovne političke misli. Ullmann se gotovo cijelom svojom karijerom bavio teorijskim temama – političkom filozofijom srednjeg vijeka, porijeklom crkvenih i svjetovnih institucija te razvojem pravne teorije srednjeg vijeka. Njegov je utjecaj vidljiv i u kasnijem radu Janet Nelson – ne samo u nastavku tematskih interesa, već i u nadogradnji, kritici i reinterpretaciji ideja svoga mentora. Doktorirala je 1967. godine s temom *Rituals of Royal Inauguration in Early Medieval Europe*, koja je već tada najavila važna istraživačka područja kojima će se baviti tijekom čitave svoje karijere. Osim kratkog razdoblja provedenog u britanskom Ministarstvu vanjskih poslova (engl. *Foreign Office*), gotovo čitavu akademsku karijeru provela je na uglednom King's Collegeu u Londonu, gdje je predavala i istraživala od 1970. do umirovljenja 2007. godine. Ondje je postala ne samo središnja figura britanske medievistike, već i ključna osoba u međunarodnim znanstvenim mrežama koje su oblikovale europsku historiografiju kasnog 20. stoljeća.

Teško bi bilo u jednom tekstu obuhvatiti cijelu znanstvenu produkciju Janet Nelson, čak i ako se fokusiramo samo na znanstvene članke – kojih je objavila više od 140. Autorica je i sedam monografija, a u više od trideset publikacija sudjelovala je kao urednica, priređivačica ili suautorica. Jedan od njezinih prvih velikih prodora u znanstvenu javnost dogodio se 1977. godine, kada je objavila članak *On the Limits of the Carolingian Renaissance*. Taj je tekst bio značajan iz više razloga: kao prvo, predstavljao je jasan raskid s tezama njezina mentora Ullmanna, ali i drugih velikana prethodne generacije, poput Françoisisa Louisa Ganshofa ili Karla Ferdinanda Wernera, koji su karolinšku administraciju prikazivali kao visoko organiziranu, učinkovitu i prilagodljivu. Nelson je, nasuprot tomu, naglasila razliku između karolinške ideologije i stvarnih mogućnosti u izvorima naglašavane reforme – razotkrivajući jaz između političke retorike i upravne prakse. Time je otvorila put za novu generaciju istraživanja koja će s više kritičnosti pristupati karolinškom naslijeđu.

Posebno se ističu njezine dvije povijesne biografije, posvećene dvojici vladara karolinške dinastije. Prva, *Charles the Bald*, objavljena 1992. godine, bila je vrhunac prve polovice njezine znanstvene karijere. U njoj se još jednom obračunala s prevladavajućim narativom – u ovom slučaju, s percepcijom Karla Ćelavog kao slabog i neuspješnog vladara koji je vladao u doba raspada golemog carstva svoga djeda. Nelson je ponudila drugačiju sliku: Karla Će-

lavog prikazala je kao pragmatičnog i politički domišljenog vladara koji je, unatoč izazovima (slabljenjem centralne moći carstva i kraljevstva, vikinškim provalama i drugim ugrozama), učvrstio kraljevsku vlast i uspostavio temelje političke tvorevine koja će kasnije postati poznata kao Francuska. Druga biografija, a vjerojatno i njezino najambicioznije i najvažnije djelo, posvećena je samom Karlu Velikom. Knjiga *King and Emperor: A New Life of Charlemagne*, objavljena 2019. godine, rezultat je više od 40 godina pomnog istraživanja i predstavlja sintezu njezina znanstvenog opusa. Za razliku od prethodnih, često popularno-znanstvenih biografija Karla Velikog, njezino djelo znanstveno je ambiciozno, opsežno (preko 700 stranica) i metodološki rigorozno. Posebno se ističe bogatstvo izvora, od kojih je mnoge sama prevela – a mnogi tamo objavljeni prevedeni su po prvi put. Djelo je istodobno dokaz njezine erudicije, znanstvene preciznosti i dubokog razumijevanja karolinške političke i kulturne baštine. Iako su ove dvije monografije najpoznatije, Nelsonin opus je daleko širi. Vrijedi istaknuti i *Politics and Ritual in Early Medieval Europe* (1986), *The Frankish World, 750–900* (1996) te njezin anotirani prijevod *Anala svetog Bertina* (1991), kao i brojna druga djela, koja i danas predstavljaju nezaobilaznu literaturu za sve koji se bave ranim srednjim vijekom.

Smjena generacija prirodan je proces – kako u životu, tako i u historiografiji. Učenici stoje na ramenima učitelja, nadograđujući, preispitujući, a ponekad i rušeći postojeće spoznaje. U eri postmodernizma postalo je uobičajeno i osporavati prethodne paradigme. Ipak, historiografija ostaje živa, a praznine koje nastaju odlaskom velikana ispunjavaju nove generacije. Tako je bilo i u slučaju Jinty Nelson – koja ne samo da je ispunila, već i nadmašila očekivanja naslijeđena od prethodnika. Radila je u duhu znanstvene tradicije: gradila, istraživala, reinterpretirala, ali ponekad i rušila postojeće „temelje“ – no uvijek s preciznošću i znanstvenim integritetom. Pa ipak, teško se oteti trenutnom dojmu da će njezin odlazak ostaviti prazninu koju neće biti lako ispuniti. Toliku količinu erudicije, istraživačke inovativnosti, ali i intelektualne odvažnosti rijetko je pronaći – osobito na specijaliziranim teorijskim poljima karolinške političke misli kojima se Nelson posvetila s rijetko viđenom predanošću. Svojim je radom zadužila više naraštaja povjesničara. Njezina djela i danas su ne samo referentna literatura, već i početna točka sadašnjih i budućih istraživanja. Možda će jednog dana netko dosegnuti visine koje je ona dohvatila, no to se, barem do sad, još nije dogodilo.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 20 2025.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XX, broj 20, 2025.

Glavna i odgovorna urednica
Marija Bišćan

Zamjenik glavne urednice
Ruben Prstec

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Adrian Filčić
Nera Kapustić
Karlo Košir
Ivan Moškato
Marko Perišić
Ruben Prstec
Matija Pudić

Urednici pripravnici
Tita Mikulaš
Benjamin Pintarec

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Adrian Filčić
Nera Kapustić
Karlo Košir
Tita Mikulaš
Ivan Moškato
Marko Perišić
Benjamin Pintarec
Ruben Prstec
Matija Pudić

Tajnik Uredništva
Marko Perišić

Recenzenti
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Arijana Kolak Bošnjak
dr. sc. Inga Vilogorac Brčić
dr. sc. Neven Budak
dr. sc. Mihovil Dabo
dr. sc. Vinko Korotaj Drača

dr. sc. Stipe Grgas
dr. sc. Branimir Janković
dr. sc. Maja Katušić
Dea Marić
dr. sc. Lidija Nikočević
dr. sc. Ana Rajković Pejić
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Luka Špoljarić
dr. sc. Peter Štih
dr. sc. Nikola Tomašegović
dr. sc. Hrvoje Tutek
dr. sc. Nada Zečević
Andrija Živković

Lektura za hrvatski jezik
Antonia Buti
Nikolina Fajt
Grgur Gržetić
Lorenia Jantolek
Nera Kapustić
Mihaela Pokrivač
Martina Prosen

Lektura za engleski jezik
Marko Perišić
Ruben Prstec
Matija Pudić

Oblikovanje
FF Press

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
d. o. o. Studio moderna

Naklada
Tiskano u 75 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa finansijski je omogućeno:

sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

sredstvima dobivenim na Natječaju za studentske programe Studentskog zbora Sveučilišta u Zagrebu

Redakcija časopisa Pro tempore im iskreno zahvaljuje na finansijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest

(za: Uredništvo Pro tempore)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>